

PREMIUM E-JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Open Access Refereed e-Journal & Indexed
International Refereed Journal

2017 Aralık / December
Cilt / Vol: 1
Sayı / Issue: 1

ISSN
2687-5640

PREMIUM SOSYAL BİLİMLER E-DERGİSİ

Açık Erişim ve Dizinli e-Dergi

Uluslararası Hakemli Dergi

Bilim dünyasının değerli insanları,

(PEJOSS) Dergisi, 2017 yılında yayın hayatına başlamış uluslararası, hakemli e-dergidir. Ayrıca akademik yazı ve düşünce ile meşgul olan herkesin söz söyleyebileceği bir sosyal bilim platformudur. Sizlerin özverili çalışmaları ve desteği ile PEJOSS Dergisi'nin ilk sayısı ile huzurlarınızdayız. Göstermiş olduğunuz ilgi, değerli katılım ve katkılarınızdan dolayı minnettarız.

Akademik hayata bir nebze katkı sunmak üzere çıkmış olduğumuz bu yolculukta, PEJOSS ailesi olarak sizinle birlikte çalışmanın gurunu yaşamaktayız. Bu bağlamda bilim dünyasının siz değerli insanlarını yayın kurulu, danışma kurulu, hakem kurulu ve yazar olarak yanımızda görmek; ayrıca görüş ve önerilerinizle bizleri en mükemmele ulaştırma noktasında yönlendirmeniz bizlere daha da güç katmaktadır. Bu bağlamda;

Kuruluş aşamasından bu yana PEJOSS ailesi mensubu olarak emek veren dergi yönetim kurulundaki değerli hocalarımıza,

Gerek yurt içi, gerekse yurtdışından bizleri kırmayarak, danışma, yayın ve hakem kurulunda yer alan ve uzmanlık alanları ile bizlere katkı sağlayan kıymetli hocalarımıza, talep ve önerileri ile sosyal bilimlerin farklı disiplinlerde görev yapan akademik camia mensubu tüm mesai arkadaşlarıma en içten teşekkürlerimi bir borç bilirim.

PEJOSS Dergisi olarak vereceğiniz her türlü destekten dolayı teşekkür eder, saygılar sunarım.

Doç. Dr. İhsan KALENEROĞLU
Editör

JENERİK / GENERIC PAGE

PREMIUM E-JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES (PEJOSS) uluslararası hakemli bir dergi olup yılda 1 kez yayınlanır.

PEJOSS Dergisi, sosyal bilimlerin her alanından yazı yayınlayan bir dergidir. Bu çerçevede özgün bilimsel makaleler, çeviriler, çeviri-yazılar, röportajlar, kitap, makale, sempozyum, panel ve bilimsel etkinlik tanıtma çalışmaları ile nekroloji metinleri yayınlar. Ayrıca, sunulduğu yer, toplantı ve tarihin kaydedilmesi ile başka bir yerde yayınlanmamış olması şartıyla sempozyum bildirimleri de yayınlanabilir. Ancak bu yayın etkinliğinden kaynaklanması muhtemel herhangi bir sorunun sorumluluğu yazara aittir. Yayınlanması için PEJOSS Dergisi'ne gönderilen yazıların basım ve yayın hakları dergiye devredilmiş olur. Bu yazılar dergi yönetiminden izin alınmaksızın bir başka yayın organında yayınlanamaz, çoğaltılamaz ve kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

PEJOSS Dergisi, yayınlamış olduğu metinleri çeşitli mecralarda yayınlatabilir. PEJOSS Dergisi'ne gönderilmiş yazılardan kaynaklanması muhtemel herhangi bir yasal, hukuksal, ekonomik ve etik sorumluluk, söz konusu yazı yayınlanmış olsa bile yazarlarına aittir. Dergi herhangi bir yükümlülük kabul etmez.

PEJOSS Dergisi'nin yayın dili Türkçe olmakla birlikte İngilizce, Almanca, Fransızca, Arapça, Farsça vb. dillerden gelen yazılar da değerlendirmeye tabi tutulur ve hakemler tarafından yayımlanması uygun görüldüğü takdirde yayınlanır.

DANIŞMA KURULU / ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ali AZAD	United Arab Emirates University / UNITED ARAB EMIRATES
Prof. Dr. Emmy INDRAYANI	Gunadarma University / ENDONEZYA
Prof. Dr. İsmail BAKAN	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Jayesh KUMAR	Indira Gandhi Institute of Development Research / INDIA
Prof. Dr. Marek GRUSZCZYNSKI	Warsaw School of Economics Warsaw / POLAND
Prof. Dr. Mbodja MOUGOUÉ	Wayne State University / USA
Prof. Dr. Mevlüt KARAKAYA	Gazi Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Milind SATHYE	University of Canberra / AUSTRALIA
Prof. Dr. Mohga BASSIM	Buckingham University / UNITED KINGDOM
Prof. Dr. Muhsin KAR	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Nor Asiah ABDULLAH	Multimedia University / MALAYSIA
Prof. Dr. Partha SARKAR	The University of Burdwan / INDIA
Prof. Dr. Recep KÖK	Dokuz Eylül Üniversitesi / TÜRKİYE

YAYIN KURULU / PUBLICATION BOARD

Prof. Dr. Adnan ÇELİK	Selçuk Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Haluk DUMAN	Aksaray Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Jayesh KUMAR	Indira Gandhi Institute of Development Research / INDIA
Prof. Dr. Marek GRUSZCZYNSKI	Warsaw School of Economics Warsaw / POLAND
Prof. Dr. Mbodja MOUGOUÉ	Wayne State University / USA
Prof. Dr. Milind SATHYE	University of Canberra / AUSTRALIA
Prof. Dr. Mohga BASSIM	Buckingham University / UNITED KINGDOM
Prof. Dr. Muhsin KAR	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Mustafa TASLIYAN	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Nor Asiah ABDULLAH	Multimedia University / MALAYSIA
Prof. Dr. Partha SARKAR	The University of Burdwan / INDIA
Prof. Dr. Tahir AKGEMCI	Selçuk Üniversitesi / TÜRKİYE
Doç. Dr. Morsheda HASSAN	Grambling State University / USA
Doç. Dr. Mücahit KAĞAN	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi / TÜRKİYE

İNDEKSLER / INDEXED & IN LISTED

Citation: Görgel, L. (2017). Sanat ahlakının sorgulanması. *Premium e-Journal of Social Sciences (PEJOSS)*, 1(1),01-08.

Leyla GÖRGEL

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, Kahramanmaraş / TÜRKİYE

SANAT AHLAKININ SORGULANMASI

ÖZET

Sanatın taklit olduğunu tanımlayan Platon'un cumhuriyet algısının bir bakıma sanata hakaret olduğu kanısındayım. Ben sanatın şüana kadar bütün algıları yıkarak tek başına cumhuriyet olmayı başarmış bir eylem olduğunu yanı sıra, çoğulcu ve geniş olduğu ve herkes tarafından kabul edilebilir nitelikte olduğunu söylüyorum. Bunun aksine sanatın tüm durumlarını kapsayan tek bir kavram olmadığını söyleyip sanatı kurlsız ilan eden bir kısım da vardır. Sanatın bir şekilde evrensel olduğunu kanıtlayan kapsayıcı nitelikte bir şeyler vardır mutlaka. Günümüz sanatına değinecek olursak şu anki sanat büyük derecede meşru olmakla birlikte, çarpıcı, enteresan ve sınırları zorlama yarışı içerisinde. Küratörler, açık artırma ile satımlar, isim yapmış galeriler sanatçının sanat olarak tanımladığı her şeyle ilgilenen muhafızlar durumundadır. Sanattan, daha doğrusu sanat disiplininin söz etmek istiyorum. Sanatın ahlaklısı, disiplini gerçekten var mıdır? Varsa kuralı neyle belirlenir? ya da aslında sanat tek başına kurlsız ve konusuz mudur? aslında sanat ahlaklı mıdır?

Anahtar Kelimeler: Sanat, Ahlak, Sanat Ahlakı

THE QUESTIONING OF ART ETHICS

ABSTRACT

I am of the opinion that Plato's perception of republic, who defines art as imitation, is an insult to art in a way. I say that art is an action that has succeeded in being a republic by destroying all perceptions, and it is pluralistic and broad and acceptable to everyone. On the contrary, there is a section that states that art is not a single concept that covers all the situations of art. There is something inclusive to prove that art is somehow universal. As for contemporary art, the current art is highly legitimate, but it is striking, interesting and challenging though. Curators, sales by auction, name-built galleries are the guardians dealing with everything that the artist defines as art. I want to talk about art, or art discipline. Is the moral of art and discipline really there? If any, how is the rule determined, or, in fact, is art itself irrelevant and without theme, in fact is the art ethic?

Keywords: Art, Ethic, the art ethic

1. SANAT

Sanat kendini ifade etmenin en etkili yönlerinden biri olmakla beraber ruhun etkinliğidir de. Sanatçının ruh ve beden harmonisiyle birlikte bir dışavurumdur. Auguste Rodin'in tanımladığı sanat; dünyayı anlamak ve anlamak isteyen bir düşünce çabasıdır. Dünyayı anlamak sadece sanatın eylemi değildir. Fakat dünyayı sanatla anlatmak isteyen birçok sanatçının ve sanat öğreten kişinin varlığına rastlayabiliriz. 'Sanat eğitimi en genel hedef olarak görsel sanatların dilini öğretmeyi hedefler. Yani bireye görsel okur-yazarlık öğretilmek istenir. Bu görsel dili öğretecek en doğal ve en gerçekçi örnekler doğanın kendisinde bulunur.'¹ 'Tarih öncesi ilkel toplulukların mağara duvarlarına

¹ ATAN, A. (2004). Verimli Bir Sanat Eğitimi İçin Plastik Sanat Eğitimi Bölümü. II. *Sanat Eğitimi Sempozyumu (Bildiriler Kitabı)*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık

resmedilmiş ürünleriyle başlayan sanatın uzun yolculuğu, süreç içinde farklı boyutlar kazanmıştır. Günümüzün çağdaş sanat anlayışına uzanan yolda doğanın olduğu gibi taklit edilmesinden kavram arayışına geçilmiş, doğayla bağlarını koparan sanat, yaratma özgürlüğüne kavuşarak evrene açılmış, giderek sanat yaşamla bütünleşmeye başlamış ve seyirlik müze eşyası olma rolünün reddi ile yaşama karışma ve ona biçim verme rolünü üstlenmiştir.² Elbette sanatın ne olduğu ve nasıl öğrenildiği konusu çağlara, toplumlara ve sanat alanına göre değişiklik gösterir ve bu durumun birlikteliği evrenselliği elde eder. İnsani bir faaliyet olan sanatın insanla özdeşleşmesi sanatın gereksinim olduğunu kanıtlar diyebiliriz.

Yaratıcılık nasıl doğar, neyle beslenir ve nasıl yok olur? Bu soruların kesin yanıtları olmasa da, önemli sorular oldukları açıktır. Çünkü insan doğasında var olan en iyi ve en kötü yeteneklerin neler olduğunu anlamamızı sağlayacak tartışma alanlarına ışık tutarlar. Sorular çoğaltılabilir. Yaratıcı insanların kendilerine özgü bir bilişsel yapıları var mıdır? Yaratıcı insanların kendilerine has kişilik özellikleri var mıdır? Yaratıcılık bileşenlerine ayrılamaz bir kavram mıdır yoksa genel zeka gibi bir temel substrat mıdır? Eğer böyleyse bu farklılığın sebebi nedir? Yaratıcılık gerektiren farklı alanlarda faaliyet gösteren kişiler, bilişsel ve kişilik yapılarında farklılıklar gösterirler mi? Bu soruların pek çoğuna verilecek yanıt “evet” olabilir.³ Her şeyden önce deneyimlere açık olmayı gerektiren "yaratıcılık", yeni yolların var olabileceği düşüncesini taşıyarak arayışa girme cesaretini gösterebilme, yeniliği benimseme, yaratıcı düşüncenin yeni boyutlarını fark ederek denemeye fikren hazır olma demektir. Görülüyor ki yaratıcılık kavramı yalnız güzel sanatlar için değil, diğer bilim dallarını ve günlük yaşamı da kapsamı içine almaktadır.⁴ Böyle bir durumda sanatın çoğulluğunu ve yaratıcılığın kapsamlılığının birbirine benzer olduğu kabul edilebilir. Sanatın uzun kollarıyla birlikte birçok bilim dalıyla ilgili olduğu düşünüldüğünde, yaratıcılığın da sanat gibi geniş bir kapsamda işe yaradığının ve sanat gelişiminde çok faydalı olduğu görülebilir. Dolayısıyla yaratıcılıkla birlikte bütünleştiğinde sanatın felsefe bağlantısı kaçınılmazdır. Amaç ve yöneliş olarak aslında ikisi de doğa ve insanı merkeze koyar. Her ikisinde de yaratıcılık söz konusudur. Yöneldiği varlığı yansıtarak onu farklı yöntemle yorumlarlar. Ne var ki sanatın felsefe olarak kabul edilmeyişi onun sezgiye, duyguya ve hayal gücüne olan fazla ilgisinin felsefeye ters düşmesidir. Felsefe eleştirel olmakla birlikte aynı zamanda hakikati aramaktadır. Sanatın hakikat gibi bir kaygısı yoktur. Birçok soruyla birlikte gelen felsefe doğruya ulaşmayı hedefleyen felsefenin güzeli bulmak ve yaratmak gibi bir kaygısı yoktur.

Yaratıcılık üzerine yapılan çalışmaları gözden geçiren Rollo May, bu alandaki malzemenin genelde kıt ve çalışmaların da yetersiz olduğu saptamasını yaparak, yaratıcılığın hala psikolojinin üvey evladı konumunda kaldığını ileri sürer. Deha ve psikozun birbirine yakınlığı, yaratıcının açıklanamaz bir suç duygusu taşıdığını ve birçok sanatçı ve şairin yaratılarının doruğundayken intihar etmiş olmalarını üzerinde kolayca yorum yapılamayacak bir bilmece yığını olarak niteler. May, “Yaratma Cesareti” isimli kitabında, sanatçıları Mc Luhan’ın tabiriyle “sabahın çiyleri” olarak tanımlar ve sanatçıların bize “uzak bir erken uyarı” verdiklerini belirtir ve şöyle söyler: “Sanatçı için başkaldıran sözcüğünü kullandığımda ihtilalcilik ya da dekanın bürosunu ele geçirmek gibi şeylerden bahsetmiyorum, bu bambaşka bir mesele. Sanatçılar genellikle kendi iç imgeleri ve hülyalarına dalmış yumuşak huylu kimselerdir ama tam da bu onları baskılı bir toplum için korkulu kılar. Çünkü sanatçılar, insanoğlunun süregelen kafa tutma gücünün taşıyıcılarıdır.⁵“Bilinçli yazmıyorum. Sanki ilham perisi omzumda oturuyor gibi”: Yaratıcılık mantığa dayalı bir süreç değildir. Bir tiyatro oyununun, bir inşaatın ya da

² İPŞİROĞLU N & İPŞİROĞLU M. (1993). *Sanatta Devrim*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

³ ANDREASEN N. C. (1996). *Creativity and Mental Illness: A Conceptual and Historical Overview*. *Depression and the Spiritual in Modern Art*. JJ Schildkraut ve A Otero (ed), Chichester, John Wiley & Sons.

⁴ YOLCU, E. (2004). *Enver Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

⁵ MAY R. (1988). *Yaratma Cesareti*. (Çev. A Oysal) İstanbul: Metis Yayınları.

bir resmin genel şeklinin oluşumuna katkıda bulunacak organizasyon, yapı ve planlama gibi unsurların aksine yaratıcılık ürününün özü bilinçli olarak planlanamaz ya da ortaya çıkarılmasına önceden karar verilemez. İlham perisi fikri ya da esinlenme gereksinimi mecazi anlamların ötesinde anlamlar içerir. Birçok yaratıcı kişi, orada meydana gelen fikri oluşturma sürecinde, aslında sadece bilinç dışı düşünce ve süreci ifade ettiklerini vurgularlar ve yaratıcılık süreçleri için, “Nereden geldiğini bilmiyorum ama oluyor işte” biçiminde açıklamalarda bulunurlar.⁶

Felsefe açısından sanata baktığımız zaman soracağı soru sanatın ne olduğu ve nasıl olduğu sorularını tartışır: sanat oyundur, sanat taklittir, sanat yaratmadır diyen diğer üç soruyla da burada karşılaşırız. Sanat estetikle karıştırılabilir. Estetik doğadaki güzeli de konu edinebilecekken, sanat felsefesi insan yarattığı olan, belli ölçütlere uyan adına sanat yapıtı denmiş nesneyi incelemektedir. Aristo ve Platon’un sanatın taklit olduğunu savunması aslında bir bakımdan sanata saldırdır. Gerçekte var olan bir şey eserde taklit edilir ve ele alınan konu iyi yansıtılmalıdır. Ressamın taklit ettiği nesnelere zaten taklidin taklididir. Yani ressam ideanın değil, ideanın taklidinin taklidini yansıtmaktadır. Platonun taklit olarak bahsettiği kavram ‘sanatın hayatı anlatması yerine felsefecilerin anlatması toplum ve devlet için daha iç açıcı bir davranıştır’ cümlesinin felsefe çerçevesinde anlatılmış biçimidir.

‘Nitekim Platon bedeninin zorba yönetiminden boğucu havasından kurtulup idealaların ışıltılı, görkemli tahtına çıkmaya çalışmış, parçalanmış dağılmış, yitip gitmiş, özlenmiş olan usu yeniden toplayıp kendince ona onurlu kimliğini geri vermiştir.’⁷ “Platon’un bütün çözümlemesi, kentten kovmak istediği zanaatçıya karşı uyarı amacını taşır: Üç sedirin aracılığıyla, düşüncenin adım adım yitişine ve tehlikelerle dolu bir düşüşe tanık oluruz. Gerçekten de ressam bizi resmiyle yanıltıyor, çünkü resim bir aldatmacadır ve gerçeğin bir ikamesidir yalnızca: Bir sedir gördüğümüzü sanırız, ne var ki karşımızda bir hayalet durmaktadır. Dahası, ressam özgünlük amacını tanıdığından bize her defasında başka bir sedir sunar: Seçtiği açıya göre bize yanlamasına ya da karşıdan veya türlü biçimlerde gösterir. Sonuçta, her şeyi, kunduracının yaptığı ayakkabıyı, doğramacının yaptığı çatıyı taklit etmeyi başarır. Ayrıca, tek ve aynı işe bağlı kalan işçiyi de küçük düşüren böyle bir hokkabazlıktan sakınmalıyız.”⁸

Sanatın ‘yaratmak’ olduğunu söyleyen Croce ve Schelling sanatçının doğa taklidine olumsuz baktığını söyler bunun nedeni ise doğanın mükemmellekle bir bağlantısı olmadığını düşünür. Mükemmellik ona göre gerçekte var olmayan fakat ideal olan bir şeydir. Mükemmellik ve ideal, hayal gücü ve yaratıcı düşünceyle ortaya çıkar. Dolayısıyla sanat eseri ona göre iyi bir hayal gücüyle ortaya koyulur. ‘Özellikle Croce (1866-1952) açısından yaratma eylemi, sanatçının izlenimleriyle başlar. Daha sonra bu izlenimler sanatçının ifadelerine yansır. İfadeler aynı zamanda birer yeni sanatsal oluşum olması açısından yenidir ve sanatsal yaratmalar olarak algılanır. Çünkü her yeni ifade, sanatçının kendi ruhsal ve zihinsel oluşumları sonucu oluşmuş estetiksel olaylardır. Sanatçı elde ettiği estetik fenomenler neticesinde haz boyutuna ulaşır.’⁹

“İnsan oynadığı sürece insandır.” Friedrich Schiller bu sözünde sanatı oyundan ibaret görür. Bunun sebebi sanatla oyunun benzerliğidir. Her ikisi de kaygıdan uzaktır ve hayal dünyasının ürünüdür. Yarar amacı gütmeyiz. Schiller’e göre sanatın konusu olan güzellik ise ancak bütünlük durumunda ortaya çıkabilir. Bu, insandaki bütün içtepilerin birleşmesiyle elde edilir. O zaman uyum ortaya çıkar.

⁶ ANDREASEN N., C. (1996). *Creativity and Mental Illness: A Conceptual And Historical Overview. Depression and the Spiritual in Modern Art*, JJ Schildkraut ve A Otero (ed), Chichester, John Wiley & Sons.

⁷ URL1

⁸ FRANCOIS D. (2007). *Büyük Filozoflar ve Felsefesi*. (Çev. Zeynep Durukal), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

⁹ TURGUT, İ. (1993). *Sanat Felsefesi*. İzmir: Üniversite Kitapevi.

“Güzel” bu uyumdur. Schiller mektuplarında bu uyum ve bütün yetilerin aynı ölçüde gelişmesi gerekliliğini açıklar. Parçalanmış insanı bütün haline getirecek olan güzellik , “doğa halinden salt fiziki bir boyutu olan bireye bütünüyle karşıt ahlaki bireyin ihtiyaçlarına uygun düşen bütünlüklü ahlaki evreye giden yoldur. Sanat ve güzellik, özgürlük yoludur.¹⁰ Schiller için oyun sadece insan için değil, bitkiden hayvana ve oradan da insana uzanan bir yaşam biçimi için evrensel bir ilke durumuna gelir. Onun evren anlayışında doğa, basamaklı bir yapıdadır. En alt basamakta maddi dünya yani cansız doğa bulunurken, bir sonraki basamakta canlı doğa yani bitkiler ve hayvanlar bulunur, en üst basamakta ise insan bulunur. İnsan ne sadece madde ne de sadece ruhtur. Schiller’e göre bu basamaklar arasında erekli bir geçiş mevcuttur. İnsan özgür varlık olarak en üst basamaktadır ve erek haline gelmiştir. Doğanın bu yapısının ereği özgürlüktür. “Ereği gerçekleştirmenin aracı da oyundur.”¹¹

Sanatın günümüze süregelen biçiminde artık estetik anlayışının oldukça farklılaştığını görürüz. Şuan Platon’un, Schiller’in ya da Schelling’in kuramlarını umursamaksızın (haklı olarak) çok faşist bir özgürlüğe doğru yola çıktığı görülür. Güncel sistemin yenilenen entelektüel tavrı geçmişi yok saymaktadır. İfade estetiği ve meta eleştiri düzeyindedir artık sanat. Ve Akay’ın sanat görüşüne göre “oldukça uzun zamandan beri görsellik dünyanın politikasını olduğu kadar, sanatların ve sosyolojisinin de önemli bir parçası haline gelmiştir.” Düşüncesi sanatın artık toplum açısından da kabullenildiğini ve çok daha eleştirel yöne doğru yol aldığını görürüz.

San Francisco Sanat Müzesi’ni gezelim. Sanat eseri çok mu sınır tanımaz oldu yoksa izleyiciler trollenmek mi istendi?

Resim 1. San Francisco Sanat Müzesinden Bir Kare

Kaynak: URL2

¹⁰ CEVİZCİ, A. (1999). *Paradigma Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.

¹¹ SOYKAN, Ö. N. (1991). Sanatın Kaynağı Sorunu Oyun ve Dans. *Felsefe Dünyası Dergisi*, 2, 39-54.

Sanat öldü mü diye bir başlığı uygun kılmak doğru mudur? Şu yukarıdaki gözlük vakasından bahsediyorum, gözlüğünü yere bırakan bir genç belki de gerçekten sanatı sorgulamak istemiş, haklı olarak... Kuşkusuz olarak sanata her zaman para karşılığında sahip olunmuştur. Ekonomik bir yarar sağlamak amacı yüklenen sanat artık değişim nesnesine dönüşmüştür. Esere sanat niteliği yüklemek konusunda artık sanatçılar bile afallama durumundadır ki, artık bu tartışılması gereken bir konudur. Sanatın bir bakımdan bu kadar sınırı aşması değer azalmasına da neden olur. Elbette markalaşmış galeriler ve alıcılar tarafından değer göreceklerdir. Fakat ismi duyulmamış orijinallik içeren işlerin kalitesiz görülmesi sanata verilen daha doğrusu sanatın sadece enteresan olduğu için paha biçilemez oluşunu kabul etmek ne kadar doğrudur bilinmez. Değirmek istediğim bir diğer nokta da 46,4 milyon dolara satılan parlak sarı ve mavimsiyah yeşil renkten oluşan tuvali yarıya bölünmüş renk. Bunu daha önce kimse düşünmedi ve yahut hayata geçirmedir. Sanatçının düşünüp ve daha da önemlisi o eseri ortaya koyması hayata geçirmesi çok değer gören bir davranıştır. Rothko gerçekten tartışılır bir iş ortaya koymuştur. Varisleriyle tartışmak daha mantıklı olacaktır. “Güzel dediğimiz nesne, gerçekleştirilmesi beklenen belirli bir amacın nesnesi değildir. Güzelin kendi dışında bir amacı yoktur.”¹² Bu düşüncenin Rothko’yu desteklediği pek söylenemez. Çektiğimiz yöne kayan bu düşünce sanatın estetik yönüyle bakıldığı zaman haklı bir görüştür. ‘Resim eleştirisinin, resim analizi olarak anlaşıldığına pek sık rastlanır. Bir resmin, teknik olarak, üslup olarak irdelenmesi, neyin, nasıl anlatıldığının ortaya konması, belirtilmesi, kuşkusuz bir tür eleştiridir. Ama böyle bir eleştiri, o resmin varlığının –nesnel ve öznel olarak varlığının- ortaya koyması açısından yeterli midir?’¹³

Güncel sitemin yenilenen kültürel ve entelektüel bağlamı genişler. Güncel sistemde sanat materyal odaklı olmayabilir ya da sanat okumaları eleştirel çözümlenmeye dayanmaz. “Tersine bilgi üretiminde alternatif modeller arayışı içine girer, yeni bilme yollarını arayarak alternatif okumalar yapar, giriftlikleri açığa koymaya çalışır. Bu durumda sanat disiplinlerinin rolü değişir. Örneğin sanat tarihinin yöntemleri yetersizleşir.¹⁴ Çağdaş sanatın güncel etkinlik sorunlarına yaklaşmak, soruna salt sanatçı birey açısından çözüm getirmeye çalışmak değil, kitle boyutunu da araştıran bir iş yapmaktır.¹⁵ Güzelliğin evrenselliği kavramına karşı süregelen eleştiriler, bu kavramın ölçütsel niteliğine kesinlikle karşı çıkmakta, böylelikle de öngördüğü ölçütlerin geçerliliği hakkında kuşku uyandırmaktadır.

Bu eleştirilerin örneğini Pierre Bourdieu nin Sanat Aşkısı adlı kitabında yaptığı toplumbilimsel yorumda buluruz. Bourdieu söz konusu kavramda egemenlerin sahip oldukları ayrıcalıkları korumak için, kendi saflarında olmayanların tümünü evrensellik adına dışlayarak zenginler üzerinde uyguladığı stratejilerden birini görür.¹⁶ ‘...ister kentsel mekanlarda, bienallerde sergilenen güncel sanat ürünleri veya eylemlerinin, ister çağdaş sanata ait daha plastik/estetik nitelikli kamusal sanat türlerinin, bir yandan günlük hayat pratiklerine nasıl dahil olabilecekleri sorunsallaşırken, diğer taraftan bu ürünler, bu büyük zihinsel kuşatmada en önemli toplumsal alanlar olan kamusal mekanların belki de en güçlü direniş araçları olacaklardır. ‘Bu bağlam içinde de kamusal sanat dikkatlice ele alınmayı hak etmektedir.’¹⁷ Bağımsız ve sanatsal üretimler hala devam etmektedir. Bizler aslında sanatın ticari oluşumuna tedirgin yaklaşmaktayız. Sanat eserinin niteliğiyle halka yaklaşan Nuri İyem “halkın hoşlanacağı tarzda resimler yapmanın, konu seçiminde doğrudan güncel yaşamdan yararlanmanın önemine dikkat çekmekte ve bu yolla sanatın, halkın seveceği hale

¹² KANT, I. (2011). *Yargı Yetisinin Eleştirisi*. İstanbul: İdea Yayınevi.

¹³ ERİNÇ, S. M. (2009). *Resmin Eleştirisi Üstüne*. İstanbul: Ütopya Yayınevi.

¹⁴ AKAY, A. (2007). *Toplumbilim, Görsel Kültür Özel Sayısı*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık Sayı 22

¹⁵ TANSUĞ, S. (1982). *Herkes İçin Sanat*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

¹⁶ LENOIR, B. (2003). *Sanat Yapıtı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

¹⁷ HABERMAS, J. (1997). *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü*. (Çev. Tanıl B.- Sancar, M.) İstanbul: İletişim Yayınları.

gelebileceği¹⁸ne vurgu yapmaktadır. Warhol örneğini verecek olursam halkın ve ekonominin güncel sanatta sizi yukarlarına taşımamasını düşünmek biraz uç noktada kalacaktır. Belirtmekte fayda var ki; lüks ve pahalılık popülerleşmeye rağmen, sanat etiketiyle satılıyor. ‘Pür (saf) modernizmin, sanatın özerk bir doğası olduğu ve bu yüzden de siyaset (ve yanı sıra ahlâk, din ve gelenek gibi) ‘sanat dışı’ alanlara aracılık etmemesi gerektiğine dair söylemler eski gücünü yitirmiş; modern temsil ve eleştiri yöntemlerinin yerini postmodern eğilimlere bırakmıştır’¹⁹ ‘Modernizme doğru olagelen tüm akımlar içinde klasik sanatın kabuğunu kırmak, değiştirmek ve dönüştürmek amaçlanmıştır. Levent Çalikoğlu bu avangart sanatçı gruplarını keşfeden, inşa eden ve reddeden modern bireylerden oluştuğunu ve bu bireylerin toplumsal ve politik iktidarın talepleri ile kafasındakiler arasındaki uçurumda bazen yalpalayan, ama çoğu durumda başka bir kıyıya yerleşen memnuniyetsiz bir tipin ürettiği bir tasarı olduğunu belirtir.’²⁰

‘Sanat yapıtının gizlediğine, sessiz bıraktığına yeni bir yaklaşım olasıdır artık. Yapıtın sessizlikleri, yani onda elde edilemez olanlar, aslında seyircinde haz yaratan unsurlardır. O nedenle yapıtın yorumu aslında bu hazzın yorumu demektir. Ancak çoğu kez çözümü hayli zor birçok bilmecenin iç içeliği söz konusudur burada. Yapıtın bilmecesine onu yaratan sanatçıyı harekete geçiren ilhamın bilmecesi de eklenir.’²¹ Sanatı çözümlenemeyen giderek karmaşık bir hal alıp sınırları aşarak gelinen nokta haz duygusunu bile bilmemeye bizleri iter. Sanat olması için o eserin bizlere açıklanması gerekmez. Olması gereken izleyici kitlesinin sanatı duygularıyla anlamasıdır.

Resim 2. Art Basel Miami’de Bir Kare
Kaynak: URL3

Art Basel Miami’de gerçekleşen bıçaklama hadisesi yeni olan sanat anlayışı düşüncesiyle izleyiciler olayın bir gösteri sanatı olduğunu sandılar. Karşısında durduğumuz şey güncel sanat dallarının farklı

¹⁸ YÜCEL, K. (1973). “Nuri İyem: ‘Amacım Resmi Halka Sevdirmek, Benimsetmektir’ diyor”, Yeni Ortam Gazetesi, s.7

¹⁹ YILMAZ, N. A. (2014). Sanat ve Siyaset İlişkisinin Dönüşümü. Süleyman Demirel Üniversitesi G.S. Fakültesi Dergisi, ART-E Kasım-Aralık 14, ISSN: 1308-2698.

²⁰ ÇALIKOĞLU, L. (2007). Çağdaş Sanat Konuşmaları 2: Sanatta Sivil Oluşumlar ve İnisyatifler. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

²¹ TALAT P. (2007). “Freud ve Sanat”, Freud ve Çağdaş Sanat .Editör Şeyda ÖZTÜRK içinde, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

olanaklarına karşı durmak değildir. Önemli olan estetik bir değer içermesi gerektiğidir. Sanat yapısıyla olan ilişki, eserin özüne inerek, nasıl yapıldığı, kurallara uygunluğunu keşfettiğimiz noktada değer görmeye meyillidir. Fakat dinamik olan postmodernite uygulamaları, bütün tavrı, nesneyi, sanat niteliğini, yargılama gücünü ekarte eder. ‘Bir kurumla veya bir galeri ile çalışınca dolaylı ya da dolaysız birçok etken sanatçının üretimine etkide bulunuyor. Satılması durumu en büyük kriter haline gelmiş bir ortam içinde bağımsız bir mekanda sanatçının kendi inisiyatifi ile yarattığı işi sergilemesi çok farklı bir algı yaratmaktadır.’²²

2. SONUÇ

Markalaşmış galerilerin ürünü olan ve sanat yapıtına verilen değerın sanat niteliğine uygun biçimde, çarpıcı ve enteresan olayların yanı sıra duyu ve estetiğe göre değer görmesi gereklidir. Popüler kültür sanatı göklere çıkarıp aniden yerden yere de vurabilir. Bugünkü sanat yapılarına gelen eleştiri çok fazladır ve sanat eleştirisi çok yaygındır. Bu da sanatın çeşitliliğinin yanı sıra sanatı çarpıcılığa çekmeye daha yatkındır. Sanatın evrensel olması için ilgi çekmesinin yanı sıra estetik olgusunu içerisinde barındırması gerekmektedir. Bugün sanatçıların geçim kaynağı için gerekli olan ne yazık ki galerinin itibarıdır. Sanat piyasasında dönen astronomik rakamları düşündüğümde akla gelen çalışmaların bir icat niteliğinde olup olmadığıdır. Dayatılmaya çalışan şey sanat eğitimi almadan da sanatı anladığımızdır. Ancak estetik olan sanat yapıtı sanata estetik değeri verecektir ve ileriye kontrollü bir biçimde ilerleyecektir. Sonuç olarak, on yıllardır sanatsal yaratıcılık ve ‘delilik’ üzerine yapılmış pek çok araştırmanın birikimine ve sunduklarına karşın, bugün ulaştığımız noktada, birbiriyle çelişkili ya da karşıt gibi görünen düşünceler hala varlıklarını ve soru işaretlerini sürdürmektedir. Bu konuda şimdilik söyleyebileceğimiz sonsöz, Goethe'nin yıllar önce yazdıklarını aşamıyor: “Dünyadan kaçmanın en güvenilir yolu sanattan geçer, dünyaya sıkıca bağlanmak da sanatla gerçekleşir.”

KAYNAKÇA

- AKAY, A. (2007). *Toplumbilim*. Görsel Kültür Özel Sayısı, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- ANDREASEN, N. C. (1996). *Creativity and Mental Illness: A Conceptual And Historical Overview. Depression and the Spiritual in Modern Art*, JJ Schildkraur ve A Otero (ed), Chichester, John Wiley & Sons, s.2-15
- ATAN, A. (2004). Verimli Bir Sanat Eğitimi İçin Plastik Sanat Eğitimi Bölümü. *II. Sanat Eğitimi Sempozyumu (Bildiriler Kitabı)*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- BOZKURT, N. (1995). *Sanat ve Estetik Kuramları*. İstanbul: Sarmal Yayınları.
- CEVİZCİ, A. (1999). *Paradigma Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- ÇALIKOĞLU, L. (2007). *Çağdaş Sanat Konuşmaları 2: Sanatta Sivil Oluşumlar ve İnisiyatifler*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- DEMİRCİ, Ö. (2012, Aralık 23). Röportaj: E. Bursalı, İstanbul.
- ERİNÇ, S. M. (2009), *Resmin Eleştirisi Üstüne*, İstanbul: Ütopya Yayınevi.
- FRANCOIS D. (2007). *Büyük Filozoflar ve Felsefesi*. (Çev. Zeynep Durukal), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

²² DEMİRCİ, Ö. (2012, Aralık 23). Röportaj: E. Bursalı, İstanbul

- HABERMAS, J. (1997). *Kamusalığın Yapısal Dönüşümü*. (Çev. Tanıl B.- Sancar, M.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- İPŞİROĞLU, N & İPŞİROĞLU, M. (1993). *Sanatta Devrim*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- KANT, I. (2011). *Yargı Yetisinin Eleştirisi*. İstanbul: İdea Yayınevi.
- LENOIR, B. (2003). *Sanat Yapıtı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- MAY, R. (1988). *Yaratma Cesareti*. (Çev. A Oysal) İstanbul: Metis Yayınları.
- SOYKAN, Ö. N. (1991). Sanatın Kaynağı Sorunu Oyun ve Dans. *Felsefe Dünyası Dergisi*, 2, 39-54.
- TALAT, P. (2007). *Freud ve Sanat*. Freud ve Çağdaş Sanat Editör Şeyda ÖZTÜRK içinde, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- TANSUĞ, S. (1982). *Herkes İçin Sanat*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- TURGUT, İ. (1993). *Sanat Felsefesi*. İzmir: Üniversite Kitabevi.
- YILMAZ, N. A. (2014). Sanat ve Siyaset İlişkisinin Dönüşümü, *Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi*, 14, 285-315
- YOLCU, E. (2004). *Enver Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- YÜCEL, K. (1973). Nuri İyem: Amacım Resmi Halka Sevdirmek, Benimsetmektir diyor. *Yeni Ortam Gazetesi*, s.7
- URL1.<http://openaccess.firat.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11508/8421/ATAT%C3%9CRK%20SANAT%20DERG%C4%B0S%C4%B0%202012.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Erişim Tarihi: 05.06.2017
- URL2.<https://www.sozcu.com.tr/2016/dunya/muzenin-icinde-yere-gozluk-koydular-ziyaretciler-sanat-sandi-1247192/>Erişim Tarihi: 05.06.2017
- URL3.http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dunya/444078/Bicaklanmayi_sanat_eseri_sandilar.html Erişim Tarihi: 05.06.2017